

BORGARTING LAGMANNSRETT

BESLUTNING

Avsagt: 22.11.2023

Saksnr.: 23-134562ASD-BORG/03

Dommere:

Lagdommer
Lagdommer
Lagdommer

Fanny Platou Amble
Nils Ihlen Ramm
Jane Wesenberg

Ankende part Per Danielsen

Advokat Linnéa Tereza Karlberg

Ankemotpart Advokatbevillingsnemnden

Advokat Kirsten Berger

Per Danielsen har anket Oslo tingretts dom 2. juni 2023, som gjelder gyldigheten av Advokatbevillingsnemndas vedtak om tilbakekall av advokatbevilling etter domstolloven § 230 første ledd nr. 1. Anken gjelder saksbehandlingen, bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen.

Ankende part ble ved rettens brev 28. september 2023 varslet etter tvisteloven § 29-13 fjerde ledd om at retten overveide å nekte anken fremmet med svarfrist 13. oktober 2023. Varselet er besvart i prosesskriv 12. oktober 2023. Det vises også til prosesskriv fra ankende part 18. september 2023, som svar på anketilsvaret.

Ankende part, Per Danielsen, har i hovedtrekk gjort gjeldende:

Tingrettens dom lider av alvorlige saksbehandlingsfeil. Domsgrunnene er mangelfulle fordi tingretten ikke har drøftet helt sentrale bevis fremlagt av ankende part. Det gjelder alle saksforholdene som er omtalt nedenfor. De sterkt mangelfulle domsgrunnene er opphevelsesgrunn, men av prosessøkonomiske grunner er det ønskelig at lagmannsretten i stedet tar saken til behandling. Det er også en saksbehandlingsfeil at ankende parts krav om bevisavskjæring under tingrettsbehandlingen ikke ble tatt til følge, jf. tingrettens kjennelse 2. mai 2023 og lagmannsrettens kjennelse 16. mai 2023. Videre anke til Høyesterett ble ikke realitetsbehandlet, jf. tvisteloven § 29-2 tredje ledd. Feilen brukes nå som ankegrunn, og gjøres gjeldende på nytt i ankesaken. Kravet om bevisavskjæring fremmes nå på ny for lagmannsretten. De tidligere avgjørelser er uten rettskraftvirkninger.

Tingrettens dom inneholder en rekke rettsanvendelses- og faktumfeil.

Det foreligger ikke klanderverdig håndtering av klientmidlene i Kruse/Nicolaisen-saken. Midlene var ikke øremerket i advokatforskriftens forstand. Nikolaisens egenatferd er avgjørende og ble ikke vurdert av tingretten. Uansett følger det av klar disiplinærpraksis at advokat ikke skal miste bevilling ved feilaktig å inntektsføre midler fra klientkonto. Etter tingrettens dom har påtalemyndigheten henlagt anmeldelsen fra tilsynsrådet for grovt underslag av disse midlene, fordi subjektive straffbarhetsvilkår ikke var oppfylt.

Ankende part har ikke solgt ulovlige rettshjelptjenester fra Lars Mørk eller medvirket til dette. Advokatfirmaet Danielsen er ikke klient av Lars Mørk eller rettshjelpbruker for det arbeidet Mørk har utført. Mørk var underleverandør til advokatfirmaet, som fakturerte sine klienter på vanlig måte uten at Mørks timer fremgår, til en «blended rate». Mørk har vært til stede på klientmøter. Klienter var kjent med Mørks bistand. Verken Mørks bistand eller Danielsens håndtering av denne er i strid med domstolloven § 218 eller bokføringsforskriften, jf. blant annet § 5-14 om timeregistrering. «Hjelpere» etter § 218 tredje ledd trenger ikke være ansatt i advokatfirmaet. Tingrettens tolking av § 218 er feilaktig og et eksempel på totalt sammenbrudd i juridisk resonnement.

Tilsynsrådets politianmeldelse av Danielsen for underslag, grovt bedrageri og medvirkning til ulovlig rettshjelpvirksomhet knyttet til Kruse/Nicolaisen og Mørk-saken, er blitt henlagt av politiet etter bevisets stilling. Tilsynsrådets klage til statsadvokaten over henleggelsen har ikke ført frem. Også dette reiser betydelig tvil om Advokatbevillingsnemndas og tingrettens vurdering av disse forholdene er riktige.

Det foreligger ikke brudd på hvitvaskingsreglene, og eventuelle feil/mangler påpekt i revisorrapporten fra EY var uansett rettet opp på vedtakstidspunktet. Tingretten har tatt feil ved at den har knyttet vurderingen til tidspunktet for bokettersynet. Det er feil at sammenslåingen av klientmidler i OneCoin-saken 15. april 202 var en «transaksjon» etter hvitvaskingsloven § 2 bokstav d. Det dreide seg om en sluttavregning av klientmidler som var forskuddsbetalt til klientkontoen, inkludert kontoen til Flåtteng som bisto klienten etter innspill fra Danielsen. Sammenslåingen var ledd i ordinær avregning av saken ved avslutning gjennom motregning av salær mot innestående på klientkonto. Tingretten har også misforstått problemstillingen knyttet til «VAT refund»; Danielsen har håndtert korrigeret avgiftsberegning på korrekt måte, inkludert bruken av driftskonto. Det var heller ikke noe misforhold mellom ytte tjenester og fakturert beløp på ca. 11 MNOK, slik tingretten har lagt til grunn. Bistanden omfattet ingen transaksjonsvirksomhet, jf. hvitvaskingsloven § 2. På den tid bistanden ble ytt, forelå ingen høy og kjent risiko for at OneCoin drev med hvitvasking. Det materialet om selskapet som ble fremlagt av staten i tingretten, blant annet fra Økokrim, skriver seg fra risikovurderinger utarbeidet etter at Danielsens oppdrag var avsluttet. For øvrig foreligger fortsatt ingen anmeldelser mot selskapet i Norge eller tiltak fra Lotteritilsynet, tross OneCoins omfattende virksomhet i Norge. Uansett viser Advokatbevillingsnemndas praksis, blant annet overfor advokat Brynjar Meling, at brudd på hvitvaskingsreglene i høyden kan begrunne kritikk fra tilsynsmyndighetene, ikke tap av advokatbevilling.

Forholdet til tidligere klienter gir ikke grunnlag for å tilbakekalle advokatbevillingen. Ingen av fellelsene fra disiplinærmyndighetene gjelder så alvorlige forhold, kun forhold det er gitt kritikk eller irettesettelse for. Halvparten av fellelsene reiser prinsipielle spørsmål om ytringsfrihet som tingretten ikke har tatt seg bryet med å vurdere. Det ble grundig dokumentert i tingretten at så å si samtlige disiplinæravgjørrelser er gale, og uansett ikke var tilstrekkelige til å begrunne tap av bevilling. Dette har tingretten bare overflatisk avfeid i et par setninger.

Tingretten har sett helt bort fra at det ikke er kritikkverdig, men tvert om rettmessig av en advokat å inndrive utestående salærkrav ved domstolene. I flere av sakene om dette som tingretten omtaler, overser tingretten sentrale momenter. Advokatfirmaets oppdragsbekreftelser er blitt justert før vedtakstidspunktet i tråd med kritiske merknader i dommer om dette. Det kan ikke av regelverket utledes noe krav om å gi oppdragsbekreftelser eller forbud mot å fakturere klienten for arbeid utført før oppdragsbekreftelse gis. Tingretten tillegger sakene til Sylvi Christensen og Bente Hauge en betydning det ikke er grunnlag

for. Grunnen til at saken mot Christensen ble tatt helt til Høyesterett, var at Tilsynsrådet ville bruke en feilaktig dom i forliksrådet som grunnlag for å tilbakekalle bevilling, slik at Danielsen ble nødt til å kreve saken gjenopptatt. Det prinsipielle i saken mot Hauge – at hun holdt avgjørelsen om fritt rettsråd skjult for Danielsen i lang tid – er heller ikke drøftet av tingretten.

Verken den lovlige inkassovirksomheten eller disiplinærfellelsene kan, separat eller samlet, begrunne tap av advokatbevilling.

Det er ikke «klart» at anken ikke vil føre frem. Tingrettens dom er svært mangelfull ved at sentrale rettskilder utelates eller bortfortolkes og ved at ankende parts anførsler og bevis ikke er saksbehandlet av tingretten. Dommen er derfor svært mangelfull og misvisende. Det er først ved full ankebehandling i lagmannsretten at ankende part vil få en reell prøving av Advokatbevillingsnemndas vedtak.

I ankeerklæring 7. juli 2023 har ankende part lagt ned påstand om at Advokatbevillingsnemndas vedtak 6. desember 2022 kjennes ugyldig og oppheves og at vedtaket gis utsettende virkning fra domstidspunktet.

I prosesskriv 4. august 2023 er det i tillegg lagt ned påstand om at disiplinærbeslutning i sak 14959, bilag 11-52 i statens prosesskriv til tingretten datert 31. mars 2023 samt Søndre Østfold tingretts dom av 11. oktober 2022 avskjæres som bevis i ankesaken.

Lagmannsretten er kommet til at anken skal nektes fremmet etter tvisteloven § 29-13 annet ledd.

1. Innledning.

Tingrettens dom er avsagt 23. juni 2023, og det er tvisteloven § 29-13 slik den var i kraft per denne datoen som skal anvendes i saken.

Tvistelovens hovedregel er at en anke over dom skal fremmes for lagmannsretten dersom ankegjensstandens verdi overstiger 250 000 kroner, eller saken for den ankende part gjelder ideelle interesser, jf. tvisteloven § 29-13 første ledd. I tvisteloven § 29-13 annet ledd – slik den lød før 1. juli 2023 – er det oppstilt et snevert unntak fra dette, hvoretter anke over dom kan nektes fremmet når lagmannsretten finner det «klart» at anken ikke vil føre fram. Vilkåret for nektelse skal tolkes strengt, og det kreves at lagmannsretten «på et forsvarlig grunnlag har høy grad av sikkerhet for at tingrettens dom vil bli stående etter full ankeprøving», jf. HR-2019-1797-U avsnitt 10 med videre henvisninger. Det fremgår samme sted at hensikten med bestemmelsen er å «stoppe de håpløse ankene før det påløper ytterligere kostnader».

Om kravet til begrunnelse for ankenekt heter det i HR-2022-634-U avsnitt 22:

En beslutning om å nekte en anke fremmet etter tvisteloven § 29-13 andre ledd skal være begrunnet, jf. femte ledd tredje punktum. Begrunnelseskravet skal sikre en reell og samvittighetsfull vurdering, etterprøvnbarhet og en effektiv rett til overprøving, jf. Rt-2009-1118 avsnitt 51. Begrunnelsen må derfor vise at de feil som påberopes ved tingrettens avgjørelse, er oppfattet, og hvorfor anken klart ikke vil føre frem, jf. Rt-2009-1118 avsnitt 49-50 med videre henvisning til Rt-2008-1764 avsnitt 104-106. Begrunnelsen må altså få frem at lagmannsretten har foretatt en reell og samvittighetsfull prøving av anken, og den må være tilstrekkelig til at det kan etterprøves hvordan lagmannsretten har kommet til sin konklusjon, jf. Rt-2011-1291 avsnitt 22.

Med hensyn til om det er forsvarlig å nekte en anke fremmet etter skriftlig og forenklet behandling, uttalte ankeutvalget videre i avsnitt 26:

Til dette bemerker ankeutvalget at lagmannsretten for å kunne nekte en anke fremmet, må ha et forsvarlig grunnlag for å konstatere at anken klart ikke kan føre frem. I denne vurderingen må det blant annet legges vekt på sakens betydning for ankende part, om saken reiser prinsipielle spørsmål, om faktum er omtvistet, og – i så fall – hvilke muligheter lagmannsretten har til å foreta en rettssikker, selvstendig bevisbedømmelse uten ytterligere forhandlinger, jf. Rt-2015-506 avsnitt 17.

Foreliggende sak gjelder et inngripende vedtak: tilbakekall av advokatbevilling i medhold av domstolloven § 230 første ledd nr. 1. Saken er lagt bredt opp av staten, ved at den viser til et stort antall påståtte kritikkverdige forhold ved Per Danielsens advokatvirksomhet. De aller fleste av disse er bestridt fra Danielsens side, på faktisk og/eller rettslig grunnlag. Likevel reiser saken som sådan, slik lagmannsretten ser det, ikke prinsipielle spørsmål. Videre beror vurderingen av om tilbakekallsvedtaket er gyldig, i det alt vesentlige på fremlagte dokumentbevis og ikke på umiddelbar bevisføring. Danielsens faktiske og rettslige argumentasjon er detaljert redegjort for i disposisjoner fra hans prosessfullmektig som ble fremlagt og dokumentført for tingretten og som lagmannsretten har gjennomgått, disposisjoner som for saksfremstillingen er på 105 sider og for prosedyren på 179 sider. De faktiske og rettslige anførselene i anken er i all hovedsak de samme som ble fremmet for tingretten. Det er med svar på varselbrevet fremlagt 8 nye dokumentbevis. Ingen av disse er etter lagmannsrettens syn egnet til å rukke ved riktigheten av tingrettens dom, slik lagmannsretten vil komme nærmere tilbake til nedenfor.

Sentralt i anken står Danielsens kritikk av saksbehandlingen i tingretten som mangelfull, ved at «sentrale bevis» fra ankende part ikke er drøftet uttrykkelig i dommen. På den bakgrunn hevdes domsgrunnene å være mangelfulle. Etter lagmannsrettens syn er det hevet over enhver tvil at tingrettsdommen tilfredsstiller kravene til begrunnelse i tvisteloven § 19-6. Loven oppstiller ikke noe krav om at samtlige faktiske og rettslige anførsler må kvitteres uttrykkelig ut. I lys av hovedforhandlingens varighet, mengden dokumentbevis, omfanget på saksøkerens disposisjoner og lengden på saksøkers partsforklaring, jf.

rettsboken fra hovedforhandlingen, er det ingen tvil om at Danielsen fikk anledning til å redegjøre detaljert for relevante dokumentbevis og sitt syn på saken, og at dette utgjorde en del av tingrettens avgjørelsesgrunnlag. Lagmannsretten mener at tingrettens begrunnelse for resultatet fremstår som god og grundig.

Det foreligger åpenbart ikke opphevelsesgrunn etter tvisteloven § 29-21 andre ledd bokstav c, jf. § 29-12 første ledd bokstav c.

Det er for lagmannsretten gjort gjeldende som en saksbehandlingsfeil at tingretten har lagt vekt på bevis som skulle vært avskåret etter tvisteloven § 21-7. I og med at tvisten om bevisavskjæring for tingretten ble hevet av Høyesterett i medhold av tvisteloven § 29-2 tredje ledd og derfor ikke er rettskraftig avgjort, har Danielsen på ny fremsatt krav om at de samme bevisene skal avskjæres i lagmannsrettssaken. Lagmannsretten har i dag avsagt kjennelse om dette i separat avgjørelse, der kravet om bevisavskjæring ikke tas til følge. Det foreligger derfor heller ingen saksbehandlingsfeil i tingretten knyttet til dette.

Lagmannsretten går nå over til å vurdere realiteten i anken.

2. Rettslige og faktiske utgangspunkter.

Etter domstoloven § 230 første ledd kan Advokatbevillingsnemnda kalle tilbake en advokatbevilling dersom advokaten

1. gjør seg skyldig i forhold som gjør vedkommende uskikket eller uverdigg til å drive advokatvirksomhet, eller som gjør at vedkommende mister den tillit som er nødvendig for yrket.

Sanksjonen er inngripende, og terskelen for tilbakekall er høy. Om lovens vilkår er oppfylt, beror på en samlet vurdering av flere momenter, blant annet handlingenes art og grovhet, omfanget av overtredelsen, i hvilken grad det er tale om gjentatte overtredelser og graden av tillitstap. Advokatens evne og vilje til forbedring har betydning, og hvor omfattende konsekvenser et tap av bevilling kan få for advokaten. Det vises til tingrettens redegjørelse for de rettslige utgangspunktene i dommen side 12-13, herunder om domstolenes fulle prøvingskompetanse og beviskravet. Lagmannsretten slutter seg til denne fremstillingen, og oppfatter Danielsen slik at han heller ikke er uenig i tingrettens generelle lovforståelse i tilknytning til domstoloven § 230.

I vurderingen etter domstoloven § 230 første ledd i denne saken vil de nærmere etiske reglene for advokater som er fastsatt i Advokatforskriften (FOR-1996-12-20-1161) kapittel 12 (RGA), jf. domstoloven § 224, stå sentralt. Her heter det innledningsvis blant annet:

1.1 Reglernes formål

Regler for god advokatskikk har som formål å sikre at advokatvirksomhet utføres etter etiske prinsipper som er grunnlag for advokatens virke i alle siviliserte rettssamfunn. Brudd på reglene er grunnlag for disiplinære følger for advokaten.

1.2 Advokatens oppgave

En advokats oppgave er å fremme rett og hindre urett.

Advokaten plikter innenfor lovens ramme og etter beste evne å ivareta sine klienters interesser. Det skal skje uten tanke på personlig fordel eller risiko, ...

....

Advokaten plikter både å være rådgiver og talsmann for sin klient.

....

1.3 Advokatens opptreden

En advokat skal i sitt virke opptre saklig og korrekt. Advokaten må unngå en opptreden som er egnet til å skade standens og yrkets anseelse.

Danielsen har anført at hans innsigelser mot revisorrapporten som lå til grunn for Tilsynsrådets innstilling, og innsigelsene for Tilsynsrådet og Advokatbevillingsnemnda, ikke er saksbehandlet av disse organene i tilstrekkelig grad. Også på dette punktet slutter lagmannsretten seg til tingrettens vurdering i dommen side 13-14. Eventuelle saksbehandlingsfeil på disse stadiene er uansett uten betydning for lagmannsrettens avgjørelse nå, gitt domstolenes fulle prøvingskompetanse.

Lagmannsretten er enig med tingretten i at Advokatbevillingsnemndas vedtak i det vesentlige bygger på fire hovedpunkter:

- Håndtering av klientmidler i Kruse/Nicolaisen saken
- Bruk av Lars Eirik Mørk i utførelsen av oppdrag
- Forholdet til hvitvaskingsreglene, særlig i OneCoin-saken
- Forholdet til egne klienter, særlig Bente Hauge og Sylvi Christiansen, herunder overfakturering, uklare oppdragsavtaler og inndrivelse av salærkrav.

I tilknytning til siste strekpunkt er det fremlagt et stort antall rettsavgjørelser mellom advokatfirmaet Danielsen og klienter, og et betydelig antall disiplinæravgjørelser som gjelder Danielsen.

Ved helhetsbedømmelsen etter domstoloven § 230 første ledd nr. 1 har Advokatbevillingsnemnda også sett hen til antallet tidligere disiplinærsaker mot Danielsen.

Lagmannsretten er ikke bundet av Advokatbevillingsnemndas begrunnelse. Lagmannsretten kan opprettholde vedtaket som gyldig dersom den kommer til at ett eller flere av de omtalte forholdene, i seg selv eller samlet, er tilstrekkelig til å konstatere at det er grunnlag for tilbakekall av Danielsens advokatbevilling etter domstoloven § 230 første ledd nr. 1.

Lagmannsretten vil derfor først gå gjennom de konkrete sakene/forholdene som særlig er trukket frem av Advokatbevillingsnemnda.

3. *Kruse/Nicolaisen-saken*

Tingretten har redegjort for og vurdert dette saksforholdet i dommen side 14-19. Saken gjaldt Danielsens adgang til uttak fra klientkonto, blant annet til dekning av eget salær. Den relevante bestemmelsen i advokatforskriften er § 3-2 om klientbankkonto, fjerde ledd:

Uttak fra klientbankkonto kan bare foretas for beløp som utbetales til klienten eller for klientens regning og for advokatens tilgodehavende hos vedkommende klient hvor det er adgang til motregning etter de alminnelige regler om motregning. Dersom et innskudd på en klientbankkonto må anses for å være øremerket for et bestemt formål, eller av betaleren er positivt forutsatt videreført til klienten uavkortet, må motregning som hovedregel være avskåret. ...

I utgangspunktet finner lagmannsretten det klart at tingrettens gjengivelse av faktum og vurderinger er dekkende og riktige. Lagmannsretten kan således ikke se at det hefter noen feil ved tingrettens vurderinger da den la til grunn at overført beløp uansett ikke tilfalt Danielsens klient Kruse så lenge vilkåret om overføring av heftelsesfritt skjøte ikke var oppfylt. Dette må gjelde uavhengig av hvorvidt oppgjørsavtalen kunne gjennomføres/var ugyldig og uansett om midlene anses som «øremerket» eller som tilhørende Nicolaisen. Derfor kan lagmannsretten heller ikke se noen feil ved tingrettens vurdering om at Danielsen har motregnet i midler som ikke tilhørte sin klient, og at han dermed har motregnet i et beløp som oversteg klientens innestående på klientkontoen, i strid med advokatforskriften § 3-2. På denne bakgrunn mener lagmannsretten at også konklusjonen nederst på side 18 er riktig:

Etter dette mener retten at Danielsens urettmessige tilegnelse av beløpet på Kruses klientkonto, samt hele hans håndtering av beløpet innbetalt av Nicolaisen i henholdt til oppgjørsavtalen av 20. august 2020, er et alvorlig brudd på reglene om betrodde midler og et vesentlig avvik fra akseptabel advokatadferd. I LH-2017-183218 kom lagmannsretten til at alene brudd på advokatforskriften § 3-2 fjerde ledd var nok til å miste advokatbevillingen, og i premissene heter det blant annet:

Helt sentralt i advokatlovgivningen er regelverket om klientmidler og regnskap/revisjon. Årsaken er at advokater oppbevarer og forvalter midler på vegne av sine klienter. Advokater nyter i denne sammenheng stor tillit. Både klientene og samfunnet for øvrig er opptatt av at advokater forvalter klientmidler på betryggende måte. Lovgiver har derfor fastsatt strenge regler for behandling av klientmidler, både hvordan pengene oppbevares og krav til regnskapsførsel og revisjon for å kontrollere at disse midlene forvaltes på betryggende måte. Også tilsynsmyndighetene, deriblant Tilsynsrådet, har i sin kontrollvirksomhet fokus på advokatenes oppbevaring og forvaltning av klientmidler.

Lagmannsretten må i tillegg vurdere om det er kommet frem noe nytt for ankeinstansen som rokker ved tingrettens vurdering og konklusjon.

I anken er det fastholdt at avtalen mellom Danielsens klient Kruse og Nicolaisen ikke tilsier at midlene var øremerket. Det er særlig vist til ordlyden i e-post fra Nicolaisens advokat 20. august 2020 (DU 1010-11), Nicolaisens melding på pengeoverførsel 25. august 2020 (DU 1078) og innholdet i hans e-post 14. oktober 2020 til Tilsynsrådet (DU 1079). Lagmannsretten kan ikke se at noen av disse e-postene svekker tingrettens vurderinger. I svar på varsel om nektelse, dok 14, har Danielsen ytterligere utdypet sine anførsler. Til dels dreier det seg om gjentakelser av tidligere argumentasjon, som altså verken tingretten eller lagmannsretten mener er avgjørende. Lagmannsretten kan heller ikke se at det forhold at Kruses nye advokat «ba om å få overført beløp til Danielsen utbetalt til seg, dvs. sitt firmas klientkonto», at «Disiplinærnemnden frifant ankende part etter klagebehandling, der det samme forholdet ble belyst» eller at det «i påfølgende salærtvistesak med Kruse [ikke] ble fremsatt kritikk pga aktuelle forhold» (dok 14 side 15), er noen avgjørende innvendinger mot tingrettens vurdering og konklusjon.

Danielsen har i dok 14 også vist til at Tilsynsrådets politianmeldelse av Danielsen for grovt underslag i denne saken, etter avsigelse av tingrettens dom er blitt henlagt etter bevisets stilling. Tilsynsrådet påklaget avgjørelsen, og i oppslag i Dagens Næringsliv 2. november 2023 har Danielsen opplyst at statsadvokaten har opprettholdt henleggelsen. I påtegningsarket 4. september 2023 til statsadvokaten i forbindelse med klagen (bilag 6 til dok 14), har politiet bemerket at «det er lite tvil om de objektive omstendigheter ved de gjennomførte transaksjoner», men at man «ikke er overbevist om at kravet til subjektiv skyld er oppfylt».

Lagmannsretten finner det klart at henleggelsen ikke er avgjørende for foreliggende sak, da beviskravet i straffesaker er et helt annet enn her. Etter lagmannsrettens syn er det klart at midlene måtte anses som øremerket slik at motregningsadgang ikke forelå, og at Danielsen skjønte eller burde skjønt det.

Danielsen anfører subsidiært at forholdet i Kruse/Nicolaisen-saken uansett ikke er alvorlig nok til å medføre tilbakekall av advokatbevilling, og at det understøttes av disiplinærpraksis, blant annet ADA-1999-D117, at en advarsel er den adekvate reaksjonen. Lagmannsretten mener at foreliggende sak er mer alvorlig enn den saken, særlig ved at Danielsens respons på motpartens gjentatte anmodninger om retting er kritikkverdig og i strid med RGA punkt. 1.3. At dette innebærer et vesentlig avvik fra det som normalt må forventes av en advokats opptreden er også fremholdt på side 10-11 i Advokatbevillingsnemndas vedtak.

Lagmannsretten finner det klart at Danielsen håndtering av klientmidler i Kruse/Nicolaisen-saken, er kritikkverdig, alvorlig og innebærer et vesentlig avvik fra akseptabel advokatatferd.

4. *Bruk av Lars Eirik Mørk*

Tingretten har redegjort for og vurdert dette saksforholdet i dommen side 19-23. Saken gjaldt Danielsens bruk av juridiske tjenester fra Lars Erik Mørk, som tidligere hadde mistet sin advokatbevilling som følge av konkurs, noe Danielsen var klar over.

Tingrettens oppsummerende vurdering lyder slik:

Det er på det rene at Danielsens klienter aldri ble gjort oppmerksom på Mørks eksterne juridiske arbeid. Danielsens viderefakturering av Mørks faktura skjedde ikke bare i Danielsens navn, men også med Danielsens timepris (som er langt høyere enn Mørks timepris til Danielsen), hvoretter det er sannsynlig at klientene betalte langt mer enn de burde. For eksempel kan vises til den såkalte Rondeslottet-saken (20-021306ASD-BORG/01) hvor Danielsens salær ble nedsatt med mer enn 2,5 millioner kroner. Det er dokumentert i herværende sak at Mørk arbeidet og fakturerte mye på saken og at Danielsen viderefakturerte dette i sitt navn og med sin timepris, men at dette først ble kjent etter dommen i lagmannsretten. I dommen heter det:

Dette rokker ikke ved at advokat Danielsen må sørge for at tidsbruken står i et rimelig forhold til oppdraget og arbeidet som utføres. Advokat Danielsen har fakturert en timepris på 3 600 eksklusive merverdiavgift. Fra februar 2019 økte prisen til 3 700 kroner. Når en advokat tar en såpass høy timepris, signaliserer det at advokaten har høy kompetanse på feltet. Det må forventes å gjenspeile seg i kostnadseffektiv utførelse av arbeidet, jf. Skoghøy, Tvistemål, 3. utgave 2017, side 1357, med videre henvisninger. Ut fra timelistene er arbeidet i all hovedsak utført av advokat Danielsen selv, og ikke av fullmektiger til den lavere timesatsen på 2 200 kroner.

Det er i retten dokumentert at Mørk i perioden 2017-2019 har utført juridisk arbeid i 305 av Danielsens saker, og fakturert Danielsen for dette, som så har viderefakturert klienten til en høyere timepris. Den urettmessige praksisen har således vært systematisert, omfattende og konsekvent.

Ovennevnte praksis er i vedtaket bedømt å være «*i strid med bokføringsforskriften § 5-1-1 og § 5-14 og God bokføringsskikk, slik EY forutsetter i sin rapport av 18.3.2022*». Retten er enig i dette. Danielsen har i advokatfirmaets timeregistreringssystem ført Mørks timer på seg selv, hvoretter han enkelte dager er oppført med flere timer enn det er timer i døgnet. For eksempel er dokumentert at Danielsen for 3. januar 2018 har ført 41,25 fakturerbare timer på seg selv. Videre vises til at fakturaene til klientene ikke er spesifisert med Mørks timer, noe som er i strid med god bransjepraksis og bokføringsforskriften § 5-1-1. Basert på bevisførselen er Mørks timer – i motsetning til fullmektigers timer på Per Danielsens klienter – konsekvent skjult for klientene.

Samlet sett mener retten at Danielsens rettsstridige arrangement med bruk av Mørk, og måten det er gjennomført på og holdt skjult for klientene, er kritikkverdig og veier tungt i helhetsvurderingen etter domstolloven § 230 første ledd nr. 1.

Også for dette saksforholdet finner lagmannsretten det i utgangspunktet klart at tingrettens gjengivelse av faktum er riktig, at tingrettens vurderinger er dekkende og at rettsanvendelsen og konklusjonen er riktig. Også her blir derfor spørsmålet om det er kommet frem noe nytt for ankeinstansen som rokker ved tingrettens vurdering og konklusjon.

I all hovedsak er Danielsens anførsler for lagmannsretten gjentakelse av argumentasjonen for tingretten. Rettslig argumentasjon er viet betydelig plass.

Danielsen har for Advokatbevillingsnemnda og tingretten argumentert med at Mørk «i praksis var å anse som ansatt» eller var «tilnærmet likestilt» som en ansatt i advokatfirmaet. Etter lagmannsrettens syn kan det klart ikke føre frem. Spørsmålet er om lovlig bistand fra andre etter domstoloven § 218 (praktikanter, advokatsekretærer mv.) er begrenset til advokatfirmaets ansatte, eller om også eksterne underleverandører som Mørk er omfattet. Lagmannsretten finner det klart at tingrettens rettslige vurdering av dette er riktig, hva enten man viser til § 218 tredje eller femte ledd, og kan ikke se at Danielsens rettslige argumentasjon i anken og dok 14 – herunder fremleggelse av e-postutveklings med tidligere lagdommer Bøhn som forfatter av kommentarutgaven til domstoloven – rokker ved dette.

Lagmannsretten finner det klart at det foreligger et alvorlig brudd på rettsrådmonopolet, jf. tingrettens dom side 21:

Basert på ovennevnte rettskilder legger retten til grunn at kun ansatte kan yte intern juridisk rådgivning. Som nevnte var ikke Mørk ansatt i advokatfirmaet, og han har således solgt rettshjelpstjenester til advokatfirmaet i strid med loven. Retten er etter dette enig med vedtaket i at det foreligger brudd på rettsrådsmonopolet.

Ordningen mellom Mørk og Danielsen har vært omfattende. Mørk og Danielsen har i retten forklart at Mørk satt igjen med 40 % av Danielsens timeføring på klienten, og at Mørks enkeltmannsforetak årlig hadde en omsetning på godt over én million kroner på denne virksomheten. Mørk har i retten forklart at denne virksomheten har vært hans fulltidsarbeid fra 2012 og frem til i dag.

Eventuell rettsvillfarelse hos Danielsen har ikke betydning.

I Advokatbevillingsnemndas vedtak er det lagt til grunn at Danielsens viderefakturering av Mørks timer er i strid med RGA punkt 1.3, som er gjengitt over, og punktene 3.1.5 andre setning og 3.3.1, som lyder slik:

3.1.5 Før en advokat engasjerer en annen advokat, sakkyndig eller andre i anledning av et oppdrag bør klientens samtykke innhentes.

3.3.1 Klienten har krav på å få opplyst hvordan advokaten har beregnet sitt salær. Salæret skal stå i rimelig forhold til oppdraget og arbeidet som er utført av advokaten

Advokatbevillingsnemnda bemerker om dette (vedtaket side 15):

Som den profesjonelle part i avtaleforholdet er det advokatens ansvar å formidle betingelsene for utførelsen av oppdraget på en måte som gjør klienten i stand til å forstå dette.

Måten faktureringen har skjedd på i denne saken skjulte at det var andre enn Per Danielsen som utførte bistanden. Det er ut fra det opplyste grunn til å tro at klientene verken var kjent med at Mørks advokatbevilling var suspendert, at organiseringen av virksomheten var ulovlig eller at Mørk utførte timesarbeidet til en brøkdel av prisen som Per Danielsen viderefakturerte i eget navn. Dersom klientene hadde vært kjent med alle relevante forhold rundt bistanden og faktureringen av denne, er det grunn til å tro at flere ville benyttet dette som argument for å få redusert advokatens salærkrav og/eller bedt om at oppdraget ble løst på en annen og mer økonomisk hensiktsmessig måte.

I likhet med tingretten er lagmannsretten enig i dette, og kan ikke se at det fremkommer noe i anken eller dok 14 som stiller forholdet i et annet lys. Lagmannsretten tilføyer at disse overtredelsene står på egne bein, uavhengig av at bruken av Mørk også innebar brudd på rettsrådmonopolet.

Henvisningen i anken (på side 5) til DU 1541-42 som grunnlag for Danielsens argument om at han ikke bare viderefakturert Mørks arbeid, men bearbeidet dette frem til sluttproduktet til klient, er ikke overbevisende. E-posten gjelder ett tilfelle av noen få, korte innspill i juli 2018 til et prosesskriv utarbeidet av Mørk. Tatt i betraktning omfanget av Mørks arbeid for Danielsen, finner lagmannsretten det klart at det i all hovedsak dreide seg om direkte viderefakturering, til Danielsens salærsatser. Danielsen viser i anken (samme sted) også til hans innspill til bokettersynsrapporten fra EY, inntatt i DU 1216 følgende, på side 1236 om bruk av såkalt «blended rate» i samsvar med bransjepraksis. Lagmannsretten er enig med Advokatbevillingsnemnda (vedtaket side 14) i at forklaringen om dette, i lys av faktum, fremstår som oppkonstruert og uholdbar.

Lagmannsretten finner det, som tingretten, klart at Mørks eksterne juridiske arbeid ikke har grunnlag i advokatfirmaets standard oppdragsavtale, og at Danielsen har villedet klientene til å tro at de fikk, og betalte for, Danielsens arbeid. At Mørk «noen ganger [har] vært bisitter med advokat i klientmøte» (anken side 5 øverst) endrer ikke dette. I dok 14, i tilknytning til bilag 4 i prosesskrivet, viser Danielsen til at motparten i salærtvisten i Rondeslott-saken (HR-2022-563-A) «gjorde gjeldende tilbakebetalingsplikt på grunnlag av Mørks arbeid, men det fant ikke gehør hos Høyesterett». Lagmannsretten vil påpeke at slik denne tvisten sto for Høyesterett, og ut fra Høyesteretts premisser, hadde Høyesterett ingen foranledning til å uttale seg om dette.

Tilsynsrådet har anmeldt Danielsen for ulovlig rettshjelp og bedrageri på bakgrunn av bruken av Mørks tjenester. Som tidligere nevnt henla politiet anmeldelsen, og dette er opprettholdt av statsadvokaten etter klage. I begrunnelsen til statsadvokaten for å opprettholde henleggelsen av saken om ulovlig rettshjelp (bilag 6 til dok 14), skrev politiet blant annet:

I RGA pkt. 3.1.5 fremgår det at klientens samtykke *bør* innhentes før andre engasjeres i et oppdrag. Det fremstår som åpenbart at den beskrevne adferden fra PD er i strid med god advokatskikk, men det er ikke like åpenbart at vilkårene for straff er oppfylt.

Lagmannsretten finner det klart at ordet «bør» i forskriften ikke kan påberopes av Danielsen i foreliggende sak som grunnlag for å la være å informere klientene, slik også politiet mente. Lagmannsretten er ikke i tvil om at det var i strid med RGA punkt 3.1.5, jf. også punkt 1.3, å holde Mørks arbeid skjult for klientene.

Det tilføyes at også når det gjaldt anmeldelsen for grovt bedrageri, som refererte seg til Danielsens fakturering av Mørks tjenester, ga politiet samme sted uttrykk for at «det fremstår som åpenbart at adferden er i strid med god advokatskikk». Som tingretten bemerker i dommen side 23, også gjengitt ovenfor:

Det er i retten dokumentert at Mørk i perioden 2017-2019 har utført juridisk arbeid i 305 av Danielsens saker, og fakturert Danielsen for dette, som så har viderefakturert klienten til en høyere timepris. Den urettmessige praksisen har således vært systematisert, omfattende og konsekvent.

Danielsen har fakturert Mørks timer som sine egne, i strid med bransjepraksis og bokføringsforskriften § 5-1-1. Det innebærer også brudd på § 5-14 som krever utarbeidet et system for dokumentasjon av medgått tid. Det vises til bokettersynsrapporten fra EY punkt 6a. I motsetning til advokatfullmektigers timer på Danielsens klienter, er Mørks timer konsekvent skjult for klientene.

Lagmannsretten finner det klart at Danielsens rettsstridige bruk av Mørk, og måten dette er gjort på, er kritikkverdig og alvorlig.

5. Hvitvaskingsreglene, særlig OneCoin-saken

I Advokatbevillingsnemndas vedtak heter det på side 17:

Advokater er underlagt hvitvaskingslovgivningen og har alle en viktig rolle i bekjempelsen av hvitvasking og terrorfinansiering, blant annet på grunn av innsikt i bakgrunnen for klientens ønske om å benytte advokatens klientbankkonto til å gjennom økonomiske transaksjoner.

Det følger av hvitvaskingsloven at ansvaret for etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket påhviler den enkelte advokat i foretaket, jf. hvitvaskingsloven § 4 annet ledd bokstav c). Som regnskaps- og rapporteringspliktig advokat i tilsynsperioden, har Per Danielsen også et overordnet ansvar for at den overordnede virksomheten i foretaket til enhver tid er forsvarlig innrettet, jf. LB-2018-192788-2. Ansvaret omfatter at foretaket etterlever sentralt anti-hvitvaskingsregelverk, herunder at advokatene utarbeider sentrale dokumenter som virksomhetsinnrettet risikovurdering (hvitvaskingsloven § 7), arbeidsrutiner (hvitvaskingsloven § 8), og at det ved behov også utarbeides internkontrollrutiner og opplæringsrutiner. Under utførelsen av oppdrag som omfattes av hvitvaskingsloven forutsettes det at advokaten kan dokumentere at kundetiltakene står i samsvar med den aktuelle risiko knyttet til transaksjonen (hvitvaskingsloven § 9 tredje ledd), foretar forsterkede tiltak der hvitvaskingsrisikoen er høy (hvitvaskingsloven § 17), og om nødvendig stanser mistenkelige transaksjoner (hvitvaskingsloven § 25) og rapporterer inn mistenkelige transaksjoner (hvitvaskingsloven § 26).

I bokettersynsrapporten fant EY at advokatfirmaet Danielsen hadde overtrådt mange av disse pliktene. Også Tilsynsrådet og Advokatbevillingsnemnda mente at Danielsen kunne bebreides for vesentlige mangler ved advokatfirmaets etterlevelse av hvitvaskingsregelverket.

I tingrettens dom heter det, nederst på side 24, før tingretten går konkret inn på OneCoin-saken:

Etter bevisførselen legger retten til grunn at det i hvert fall ved bokettersynet i juni 2021 forelå flere brudd på de generelle plikter etter hvitvaskingsloven, jfr. ovennevnte konklusjon i bokettersynsrapporten. Retten finner bevist at det ikke var utarbeidet skriftlig risikovurdering etter hvitvaskingsloven § 7, ei heller dokumentasjon på at det vitterlig var utført risikovurderinger (§ 7 nr. 5).

Retten mener at alvorligheten av brudd på hvitvaskingsloven § 7 om manglende risikovurdering må vurderes ut fra advokatfirmaets risikoprofil og håndtering av eventuelle høy-risikoklienter, jfr. hvitvaskingsforskriften (FOR-2018-09-14-1324) § 4-9.

Etter bevisførselen finner retten bevist at det foreligger et klart og alvorlig brudd på hvitvaskingslovens regler om risikovurdering og anti-hvitvaskingsrutiner ved transaksjon i en høyrisiko-sak – den såkalte *OneCoin-saken* – hvor det for retten fremstår som klart at det forelå en konkret og nærliggende hvitvaskingsrisiko.

Danielsen har vist til at på tidspunktet for Advokatbevillingsnemndas vedtak – som er det avgjørende – hadde advokatfirmaet oppdatert sine hvitvaskingsrutiner til bransjestandard. Staten har i prosesskriv til lagmannsretten dok 9 bestridt dette, men gjort gjeldende at det avgjørende uansett er at Danielsens manglende etterlevelse av hvitvaskingsregelverket over tid i seg selv gjør at han har mistet den tillit som er nødvendig for utøvelse av advokatyrket.

Lagmannsretten finner det klart at de skriftlige arbeidsrutinene i forhold til hvitvasking var mangelfulle iallfall frem til den oppdateringen som Danielsen viser til, og at det manglet skriftlige risikovurderinger. De mangelfulle rutinene over tid kan, slik lagmannsretten ser det, tillegges vekt i tillitsvurderingen etter domstoloven § 230.

Som utgangspunkt for vurderingen av at det i OneCoin-saken forelå en «konkret og nærliggende hvitvaskingsrisiko», tar tingretten utgangspunkt i informasjon om selskapet som er fremkommet vesentlig senere enn da Danielsen i 2017 påtok seg dette oppdraget, nemlig Økokrims trusselvurdering for 2020 og oppslag i VG 23. juni 2023. Lagmannsretten er enig med Danielsen i at disse ikke kan tas til inntekt for at OneCoin oppdraget – som også omfattet flere selskaper, herunder OneLife og OneNetwork – fremsto som et høyrisiko-opppdrag da Danielsen påtok seg det. Mot slutten av oppdraget var det imidlertid kommet frem informasjon i offentligheten om mistanker om bedrageri. Lagmannsretten har likevel merket seg at Danielsen i dok 14 side 22-23 opplyser at ca. 13 000 personer i Norge har investert i OneCoin, og at det fortsatt ikke foreligger anmeldelser mot selskapet for kriminell virksomhet, eller noe vedtak fra Lotteritilsynet, jf. forbudet i lotteriloven § 16 mot pyramidespill og lignende omsetningssystemer.

Imidlertid er det flere omstendigheter i denne saken som peker i retning av høy hvitvaskingsrisiko og mangelfull etterlevelse av regelverket, slik tingretten har gjort rede for i dommen side 25-27. Det gjelder både fakturert beløp på 11 millioner kroner sammenholdt med dokumentert arbeid, Danielsens håndtering av merverdiavgiftsrefusjon på mer enn 1,7 millioner kroner, samt mottak av 350 000 kroner knyttet opp mot en Steinar Flåtteng. Det er også redegjort for en transaksjon som rammes av hvitvaskingsloven § 2 bokstav d, i form av sammenslåing 15. april 2020 av fire forskjellige klientkonti under OneCoin-opppdraget.

Lagmannsretten slutter seg til tingrettens vurdering av disse forholdene i dommen side 27:

Retten mener at Danielsens håndteringen av OneCoin-saken vitner om manglende forståelse for hvitvaskingsreglene, og manglende vilje til å se høyrisiko-saker. Saken blir ytterligere alvorlig ved at den omfatter store beløp, over NOK 11 millioner, som det er vanskelig å gjøre rede for.

Lagmannsretten kan ikke se at det fremkommer noe i anken eller dok 14 som rokker ved tingrettens konklusjon. Danielsen gjentar i hovedsak tidligere argumentasjon som har vært vurdert av både Tilsynsrådet, Advokatbevillingsnemnda og tingretten. Det gjelder for det første at sammenslåingen av de fire klientkontiene er et ledd i ordinær salæravregning ved avslutning av oppdraget, og at sammenslåingen ikke innebar noen «transaksjon» i hvitvaskingslovens forstand. Lagmannsretten finner det klart at det siste argumentet ikke er rettslig holdbart, og bemerker at OneCoin på dette tidspunktet var i søkelyset for bedrageri, jf. Økokrims 2020-rapport. For øvrig har Danielsen ikke opplyst om fordelingen av

salæravregningen mellom selskapene ved overføring av beløpet på drøyt 3,4 millioner kroner til driftskonto.

Når det gjelder håndteringen av merverdiavgift, kan ikke lagmannsretten se at det er kommet frem noe nytt for ankeinstansen som rokker ved tingrettens vurdering i dommen side 26:

Om kontoen «*VAT refund*» har Danielsen forklart at det dreier seg om tilbakebetaling av feilinnbetalt merverdiavgift. Hvorfor beløpet ble overført til advokatfirmaets driftskonto, og ikke tilbakebetalt direkte til klienten, oppfatter retten at Danielsen ikke kan gi tilfredsstillende forklaring på.

I relasjon til klientkontoen merket Flåtteng, har tingretten bemerket at det er uklart hva Flåtteng faktisk har gjort som angivelig konsulent for OneCoin. Danielsen viser i anken (side 9) til dok 96 for tingretten med vedlegg, hvor det fremgår at Danielsen sendte Flåtteng et forslag til forbedringer i et informasjonsdokument til Lotteritilsynet om OneAcademy som Flåtteng angivelig skal ha laget. Selv om det skulle være riktig, er utførelse av en slik begrenset oppgave ikke egnet til å svekke tingrettens resonnement.

Det samme gjelder Danielsens merknad (anken side 10 nederst) til tingrettens vurdering av at bevisførselen ikke hadde avdekket bistand til OneCoin som kunne begrunne salær på over 11 millioner kroner. Som bevis på rådgivning var for tingretten tilbudt en skjermdump av Danielsens e-postinnboks fra «tilfeldige dager» fra 21. september til 9. oktober 2017 som viste at han sendte og mottok 22 e-poster i sakens anledning. Lagmannsretten finner det klart at denne dokumentasjonen, i tillegg til det Danielsen forklarte at han hadde bistått klienten med (dommen side 25) og hans ytterligere utdyping i anken side 10, ikke rokker ved tingrettens delkonklusjon på dette punktet.

Danielsen har også anført at eventuelle regelbrudd knyttet til OneCoin-saken uansett ikke kan begrunne tap av advokatbevilling, men høyst kritikk. I den forbindelse har han vist til Tilsynsrådets vedtak 11. juli 2023 i sak mot Brynjar Meling om brudd på hvitvaskingsreglene i bistand til Mullah Krekar (bilag 8 til dok 14). Til tross for at den saken etter Danielsens syn var mer alvorlig, ble Meling bare ilagt en advarsel etter domstolloven § 225 tredje ledd.

Lagmannsretten bemerker at den ikke finner det klart at Danielsen har begått så alvorlige brudd på hvitvaskingsregelverket at dette forholdet alene kan begrunne tilbakekall av hans advokatbevilling, slik tilfellet var for eksempel i ABN-2022-4 som tingretten omtaler nederst side 27 i dommen. Likevel kan de kritikkverdige forholdene tingretten har konstatert i OneCoin saken, og de mangelfulle hvitvaskingsrutinene som dokumentert i revisorrapporten og som har vedvart over tid (selv om de i dag muligens er rettet opp), tillegges vekt i den totalvurderingen som skal gjøres etter domstolloven § 230 første ledd nr. 1.

6. Forholdet til egne klienter, herunder Sylvi Christiansen og Bente Hauge

Sakene for Christiansen og Hauge er begge eksempler på hvordan Danielsens, ved nye oppdrag fra private klienter med begrenset budsjett, sender faktura på betydelige beløp i en tidlig fase, hvor klienten ikke oppfatter å ha inngått noen endelig avtale om oppdragets innhold/omfang og det er ytt begrenset bistand til løse det problemet som er presentert i forespørselen.

Forløpet av klientforholdet med Christiansen er beskrevet i detalj i tingrettens dom side 30-32, og lagmannsretten finner det klart at beskrivelsen er dekkende. Det er ikke kommet frem noe for lagmannsretten som tilsier at den er uriktig eller ufullstendig på noe punkt av betydning. Lagmannsretten finner det klart at tingrettens oppsummering og konklusjon i denne saken er riktig:

Etter bevisførselen mener retten at ovennevnte viser kritikkverdig fakturering før oppdragsinngåelse, manglende klargjøring for klienten at det blir fakturert, overfakturering, samt kritikkverdig press i brevet av 16. mars 2021 om å trekke klagen til Tilsynsrådet. For Christiansen må faktureringen og forfølgelsen for domstolen helt til Høyesterett ha fremstått som et svært lite tillitsvekkende møte med advokat. Retten er enig i Advokatbevillingens vedtak: *«Etter nemndens syn innebærer den samlede håndteringen fra Danielsens side brudd med det alminnelige prinsippet nedfelt i RGA pkt. 1.3 om at en advokat skal opptre saklig og korrekt».*

I lys av Danielsens merknader i dok 14 side 26, bemerker lagmannsretten at det er uten avgjørende betydning for vurderingen av Christiansen-saken at sakens behandling for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett gjaldt Danielsens forgjeves begjæring om gjenåpning av forliksrådssaken, angivelig basert på feil faktum.

Lagmannsretten vil også vise til RGA punkt 1.2 om advokatens plikt til å ivareta sin klients interesser etter beste evne, uten tanke på personlig fordel. Hensynet til egen inntjening synes å være Danielsens hovedfokus i Christiansen-saken – og i Hauge-saken, som lagmannsretten nå skal kommentere.

Forløpet av klientforholdet med Hauge er beskrevet i detalj i tingrettens dom side 32-34, og lagmannsretten finner det klart at beskrivelsen er dekkende. Det er ikke kommet frem noe for lagmannsretten som tilsier at den er uriktig eller ufullstendig på noe punkt av betydning. Lagmannsretten finner det klart at tingrettens oppsummering og konklusjon også i denne saken er riktig:

Retten mener at ordningen med å fakturere på siden under *«løpende bistand»* i tillegg til hovedsaken, der det åpenbart bare er ett oppdrag, er kritikkverdig. På den måten kunne han fakturere både Statsforvalteren og Hauge, uten at Hauge ble gjort kjent

med dette. Retten er enig i Tilsynsrådet og Advokatbevillingsnemnden i at dette er en svært kritikkverdig ordning i strid med Regler for god Advokatskikk (RGA) pkt. 1.3.

I lys av Danielsens anførsler i anken bemerkes for ordens skyld at det fremgår av tingrettens redegjørelse for dette saksforholdet at retten var oppmerksom på at det gikk noe tid fra Hauge ble innvilget fritt rettsråd til hun opplyste Danielsen om dette, uten at tingretten fant det avgjørende. Lagmannsretten er enig i det, og kan ikke se at denne omstendigheten reiser prinsipielle spørsmål slik Danielsen hevder.

Tingretten har på side 34-36 nevnt og sitert fra 7 ulike rettsavgjørelser der Danielsens salærkrav enten ble forkastet i sin helhet eller nedsatt, i saker som har likhetstrekk med Christiansen- eller Hauge-saken. I lys av Danielsens merknader i anken side 14 tredje avsnitt til dommen 11. oktober 2022 fra Søndre Østfold tingrett (bilag 1 til dok 69 for tingretten) og dommen 15. november 2022 fra Sør-Rogaland tingrett, som angivelig gjaldt salær til Håkon Danielsen selv om det ikke fremgår av dommen (bilag 65 til dok 87 for tingretten), ser lagmannsretten bort fra disse to avgjørelsene. Lagmannsretten mener at tingretten likevel hadde fullgod dekning for sine bemerkninger i fortsettelsen av dette, på side 36:

Til ovennevnte dommer har Danielsen stort sett anført at retten har misforstått eller lagt feil faktum til grunn eller foretatt gal rettsanvendelse. Han har også vist til at det finnes saker hvor han har vunnet frem mot egen klient, og at alle sakene kun viser ordinær inkassovirksomhet.

Retten er ikke enig i dette. Etter bevisførselen kan retten vanskelig legge annet til grunn enn at Danielsen har bemerkelsesverdig mange dommer mot seg om overfakturering, fakturering uten oppdrag og fakturering ut over avtale.

Lagmannsretten tilføyer at det fremgår av tingrettens dom at den var fullt klar over at det ikke kan oppstilles noe krav om at advokater må utarbeide oppdragsbekreftelse, og at advokater har full anledning til å forfølge sitt salærkrav mot klienten for domstolene, jf. HR-2019-1948-U. Det gjelder uavhengig av at også Disiplinærnemnda kan behandle og løse salærtvister, jf. domstoloven § 227 tredje og fjerde ledd. Slik Disiplinærnemnda har praktisert advokatforskriften § 5-3, har advokaten en valgtrett med hensyn til om salærkravet skal prøves av nemnda eller domstolene.

Danielsen har opplyst at firmaet foretrekker domstolsbehandling av sine salærtvister fremfor disiplinærbehandling, fordi saksbehandlingen da er mer betryggende. Lagmannsretten er likevel enig med Advokatbevillingsnemnda når den i vedtaket på side 22 siste avsnitt bemerker at «en konsekvent praksis som i realiteten fratår klientene muligheten for å få prøvet salærspørsmålet gjennom en nemndsbehandling er kritikkverdig dersom advokaten spekulerer i hvorvidt eget krav vil kunne føre frem». I den sammenheng har det etter lagmannsrettens syn betydning at det foreligger et uvanlig høyt antall domstolsavgjørelser der Danielsens salærkrav blir redusert eller bortfaller, altså viser seg å ha vært uberettiget.

I LB-2021-17661, som gjaldt overprøving av tre disiplinærfellelser av Danielsen, uttalte lagmannsretten blant annet:

[HR-2019-1948-U] utelukker likevel ikke at et ellers lovlig saksanlegg, eller «trusler» om dette, vil kunne inngå som del av en samlet opptreden som ut fra en konkret vurdering må anses å bryte med de yrkesetiske krav som må stilles til advokater. I kraft av sitt yrke og sin rolle står advokater i en særstilling. Som profesjonsutøvere og del av rettssystemet, innehar de en særlig fortrolighet med domstolsbehandling som kan virke skremmende for andre. De har også en profesjonsbasert kunnskap om kompliserte saksbehandlingsregler som gjør at de kan ivareta egne interesser i prosessen, uten å måtte engasjere bistand som kan være uforholdsmessig kostbart for motparten i lys av tvistesummen. Gjennom saksanlegg eller «trusler» om dette, vil rollen som advokat derved kunne utnyttes som et sterkt pressmiddel for å oppnå særlig gunstige løsninger på egne vegne. Dette vil kunne inngå i en samlet opptreden hvor rollen som advokat utnyttes til egen fordel til skade for standens og yrkets anseelse. Etter omstendighetene vil saksanlegg eller «trusler» om saksanlegg derved kunne være del av en opptreden som samlet sett må anses å være i strid med yrkesetiske krav.

Om de yrkesetiske kravene anses brutt, må vurderes konkret. Et moment vil kunne være om, eventuelt på hvilken måte, søksmålsadgangen benyttes for å legge press på motparten til å akseptere en minnelig løsning advokaten ser seg tjent med. I den forbindelse vil det kunne være av betydning om saksomkostningene ved domstolsbehandling står i uproporsjonalt forhold til tvistesummen, og om søksmål samtidig avskjærer kostnadsfrie alternativer som gir en betryggende avgjørelse av tvisten i lys av tvistesummens størrelse. Om motparten er et større foretak med egne advokatressurser eller en privatperson, vil også kunne ha betydning. Videre vil advokatens motiv for å kreve domstolsbehandling kunne være relevant, herunder hvordan motivet fremstår for motparten. Det siste kan stille særlige krav til at begrunnelsen for å kreve domstolsbehandling kommuniseres på en saklig og korrekt måte i lys av den konkrete situasjonen. Hvor grensen nærmere skal trekkes for hvilken opptreden som anses å bryte med de yrkesetiske reglene advokater er underlagt, vil i stor grad måtte fastlegges gjennom disiplinærmyndighetenes praksis.

Denne lagmannsretten slutter seg til dette.

Tingretten har i dommen side 36-37 gjengitt overbevisende eksempler på at Danielsens prosesser mot egne klienter i anledning salæret fremstår som «aggressiv, med skarp tone og korte frister».

Også i sakene omhandlet i LB-2021-17661 opptrådte Danielsen svært pågående. Lagmannsretten kom til at det forelå brudd på generalklausulen i RGA punkt 1.3, og begrunnet det slik (delvis sitert i tingrettens dom side 29):

Ut fra en samlet vurdering er lagmannsretten kommet til at advokat Danielsens opptreden slik den er gjennomgått ovenfor, er egnet til «å skade standens og yrkets anseelse».

Vurderingen er gjort ut fra hvordan advokat Danielsens opptreden fremstår utad. Ved å møte salærklagene med saksanlegg, har han avskåret sine tidligere klienter fra en rask og kostnadsfri vurdering av salærets størrelse. Dette er ikke i seg selv ulovlig. Likevel må det forutsettes å være overraskende ut fra orienteringen i oppdragsbekreftelsen om klageadgangen, og samtidig uforståelig for en klient uten juridisk kunnskap når salæret er betalt. Dette er egnet til å etterlate et inntrykk av at advokaten utnytter sin juridiske kompetanse mot en klient, som selv har søkt juridisk bistand hos advokaten i tillit, noe som kan svekke advokatstandens anseelse når motivet ikke forklares på en saklig og korrekt måte. Samtidig benyttes saksanlegget til å legge press på klienten for å oppnå en minnelig ordning, der det kreves at ikke bare salærklagen, men også disiplinærklagen, trekkes mot reduksjon i salæret. Presset forsterkes ved å gjøre oppmerksom på omkostningsrisikoen som følge av at advokaten har benyttet seg av retten til å velge domstolsbehandling, i en sak der kostnadene ved domstolsbehandling ikke står i forhold til tvistesummen, og hvor nemndsbehandling vil gi en betryggende behandling av tvisten i lys av tvistesummen. Presset forsterkes ytterligere av advokatens rolle som aktør i rettsvesenet. I motsetning til klienten kan advokat A ivareta sine interesser på en profesjonell måte uten behov for juridisk bistand, som kan fremstå uforholdsmessig kostbart for klienten. At det formelt er advokatfirmaet som vil være part i søksmålene, endrer ikke dette.

Samlet sett må dette oppfattes av klienten som et meget sterkt press for å unngå at klagen skal komme til behandling, som etter lagmannsrettens syn er egnet til å skade advokaters generelle tillit, og derved standens og yrkets anseelse.

Det tilføyes at Danielsens anke til Høyesterett over lagmannsrettens dom ikke ble tillatt fremmet, jf. HR-2022-470-U.

Danielsen har i dok 14 side 25 vist til at firmaet umiddelbart innrettet seg lojalt etter kritikken i dommen hva gjaldt utforming av firmaets oppdragsavtale, og endret denne, jf. DU 1993-94. Lagmannsretten finner det klart at dette ikke røkkes ved essensen i rettens vurderinger i LB-2021-17661, som referert. Tvert om viser merknaden, slik lagmannsretten ser det, at Danielsen fortsatt ikke innser betenkelighetene ved sin praksis på dette punktet, noe som er bekymringsfullt og alvorlig med tanke på fremtiden dersom han skal fortsette å praktisere som advokat.

For tingretten ble det også trukket frem 14 fellelser av Danielsen i Disiplinærnemnda, hvorav tre ble brakt inn for retten og avgjort i LB-2021-17661 jf. ovenfor. Av de gjenværende 11 gjaldt tre Danielsen personlig og åtte hans fullmektig, som lagmannsretten finner det klart at Danielsen står fullt ansvarlig for, også i disiplinærsammenheng. Disiplinæravgjørelsene er omtalt på side 28 i tingrettens dom. Lagmannsretten finner ikke

grunn til å gå nærmere inn på disiplinæravgjørelsene, da disse ikke er nødvendige for lagmannsrettens konklusjon i saken.

7. Oppsummering og konklusjon. Sakskostnader.

Advokatrollen er avhengig av tillit som bare kan oppnås når advokatens hederlighet og integritet er hevet over tvil. Lagmannsretten finner det klart at Danielsen, på grunnlag av de forholdene som er omtalt i denne beslutningen, har utvist en opptreden som representerer et vedvarende, vesentlig avvik fra forsvarlig advokatferd, og at grunnvilkårene for tilbakekall av bevillingen i domstolloven § 230 første ledd nr. 1 er oppfylt. Det er tale om gjentatte overtredelser og et omfattende og alvorlig tillitstap.

Det er i helhetsvurderingen lagt vekt på at Danielsen i mange rettsavgjørelser er blitt kritisert for fakturering uten oppdrag, overfakturering og/eller sterkt pågående opptreden mot egne klienter når det gjelder hans salærkrav, i strid med RGA punkt 1.1 til 1.3. Det vises til lagmannsrettens merknader i avsnitt 6 foran. Til tross for mange rettsavgjørelser som har gått Danielsen imot, har han ikke vist noen evne og vilje til å endre sin opptreden.

Det er videre lagt vekt på at Danielsens klientmiddelbehandling i Kruse/Nicolaisen-saken var kritikkverdig. Håndteringen innebar et vesentlig avvik fra akseptabel advokatferd og et alvorlig brudd på reglene om behandling av klientmidler, jf. avsnitt 3 foran. Også Danielsens langvarige bruk av Lars Mørks tjenester over mange år, og måten hans arbeid ble holdt skjult for klientene og samtidig viderefakturert klientene til sterkt forhøyet pris, er brudd på bokføringsloven, domstollovens regler om lovlig advokatvirksomhet og RGA punkt 1.3, 3.1.5 og 2.2.1, jf. lagmannsrettens merknader i avsnitt 4 foran. Lagmannsretten er enig med tingretten i at forholdet må anses som et vesentlig avvik fra god advokatskikk og etablert bransjepraksis.

I helhetsvurderingen har lagmannsretten lagt noe, men begrenset vekt på mangelfulle hvitvaskingsrutiner og de bruddene på hvitvaskingsreglene i OneCoin-saken som lagmannsretten har omtalt i avsnitt 5 foran. Danielsens feilaktige lovforståelse når det gjelder transaksjonsbegrepet i hvitvaskingsloven § 2 bokstav d gir grunn til bekymring. Lagmannsretten er likevel noe mer usikker på alvorlighetsgraden av disse overtredelsene enn Advokatbevillingsnemnda og tingretten synes å ha vært. Det er uansett ikke til hinder for at utfallet av lagmannsrettens helhetsvurdering blir den samme som i disse instansene.

I forholdsmessighetsvurderingen har lagmannsretten sett hen til at tilbakekall av advokatbevilling er et inngripende tiltak som rammer advokater hardt, blant annet ved at de blir nødt til å finne seg annet juridisk arbeid. Lagmannsretten kan imidlertid ikke se at Danielsen rammes urimelig hardere økonomisk enn andre i samme posisjon. Tvert om tilsier hans alder – han fyller 70 år 19. desember i år – at tilbakekallet er mindre belastende

for ham, som har nådd vanlig pensjonsalder og etter eget utsagn uansett er i ferd med å trappe noe ned, enn for en yngre advokat.

Lagmannsretten finner det klart at tingrettens dom er riktig og at Advokatbevillingsnemndas vedtak er gyldig. Det gjelder både tilbakekallet i medhold av domstoloven § 230 og forbudet etter domstoloven § 219 tredje ledd mot at Danielsen yter rettshjelp i medhold av domstoloven § 218 andre ledd. Lagmannsretten legger til grunn at domstoloven § 219 stiller de samme kravene til skikkethet for en rettshjelper som for en advokat, jf. forarbeidene til loven i Ot.prp. nr. 7 (1990-1991) punkt 3.1.3. Danielsen har for øvrig ikke for lagmannsretten kommentert denne delen av tingrettens avgjørelse.

Lagmannsretten mener at den har et forsvarlig grunnlag for å konkludere med at det her er en høy grad av sikkerhet for at tingrettens dom vil bli stående etter full ankeprøving, og at vedtakets inngripende karakter ikke kan lede til noen annen vurdering. Når det er klart at anken ikke kan føre frem, bør den – av hensyn både til partenes og rettens ressursbruk – også nektes fremmet i medhold av tvisteloven § 29-13 andre ledd. Det er også lagmannsrettens konklusjon.

Staten har etter dette vunnet saken og krav på å få dekket sine sakskostnader i medhold av tvisteloven § 20-2 første og andre ledd. Det er ikke grunnlag for å anvende noen av lovens unntaksregler. Staten har ikke inngitt omkostningsoppgave, og lagmannsretten fastsetter skjønnsmessig kostnadene til 15 000 kroner, jf. tvisteloven § 20-5 fjerde ledd.

Beslutningen er enstemmig.

SLUTNING

1. Anken nektes fremmet.
2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Per Danielsen til staten v/Advokatbevillingsnemnda 15 000 – femtentusen – kroner innen to uker fra forkynnelse av avgjørelsen.

Fanny Platou Amble

Nils Ihlen Ramm

Jane Wesenberg

Dokument i samsvar med original
Marie Strømmen